

O'ZBEKISTONDA TURLI XIL TIL O'QITISH PRINSIPLARI SHAKLLANISHI

Normatova Nodira Suyundikovna

Supervisor Assistant teacher of Nav.D.U

Muzaffarova Durdona Zarifjon qizi

Student of Nav.D.U

Asatova Umidaxon Uchqun qizi

Student of Nav.D.U

Annotatsiya: *Mazkur maqolada mamlakatimiz ta'lim tizimida til o'rganishni takomillashtirishga qaratilgan turli xil strategiyalar va usullar tahlil etiladi. Hali ham an'anaviy muhitda keng qo'llanilayotgan grammatik-tarjima metodi hamda til ko'nikmalaridan amaliy foydalanish va o'zaro muloqotni ustuvor deb bilgan kommunikativ til o'qitish yondashuvi asosiy e'tiborda bo'lgan uslublardandir. Shuningdek, O'zbekiston tobora dinamik va o'quvchiga yo'naltirilgan yondashuvlarga o'tayotgani bois, maqolada vazifaga asoslangan til o'qitish va mazmun bilan tilni integratsiyalashgan o'qitish usullarining ahamiyati ham yoritilgan. Bundan tashqari, hukumat islohotlari, xalqaro hamkorliklar va texnologiyalarni joriy etishning til o'qitishga ta'siri ham tahlil etiladi. Mazkur maqola tilshunoslar, o'qituvchilar va qonun chiqaruvchilar uchun O'zbekistonda til ta'limining qanday o'zgarayotganini tushunishda foydali ma'lumotlar beradi.*

Kalit so'zlar: *Til ta'limi, O'zbekiston, Kommunikativ til o'qitish, Grammatika- tarjima metodi, Vazifaga asoslangan til o'qitish, Mazmun va tilni integratsiyalashgan o'qitish, Hukumat islohotlari, Xalqaro hamkorliklar, Texnologik integratsiya, O'quvchiga yo'naltirilgan ta'lim.*

Abstract: *In order to improve language acquisition, the article examines the many strategies and tactics used in the nation's educational system. The communicative language teaching (CLT) approach, which stresses interaction and the actual application of language abilities, and the grammar-translation method, which is still widely used in traditional settings, are two important concepts that are highlighted. Task-based language teaching (TBLT) and content and language integrated learning (CLIL) are also discussed in the essay, which reflects Uzbekistan's move toward more dynamic and student-centered methods. It also looks at how international cooperation, technology integration, and governmental reforms affect language instruction. For educators, legislators, and linguists who want to comprehend how language instruction is changing in Uzbekistan, this article offers insightful information.*

Keywords: *Language Education, Uzbekistan, Communicative Language Teaching (CLT), Grammar-Translation Method, Task-Based Language Teaching (TBLT), Content and Language Integrated Learning (CLIL), Governmental Reforms, International Collaborations, Technological Integration, Student-Centered Learning.*

Аннотация: *В целях улучшения усвоения языка в статье рассматриваются многочисленные стратегии и тактики, используемые в образовательной системе страны. Коммуникативный подход к обучению языку (CLT), который подчеркивает взаимодействие и фактическое применение языковых способностей, и метод грамматики-перевода, который все еще широко*

используется в традиционных условиях, являются двумя важными концепциями, которые выделяются. Обучение языку на основе задач (TBLT) и интегрированное обучение по содержанию и языку (CLIL) также обсуждаются в эссе, которое отражает движение Узбекистана к более динамичным и ориентированным на студента методам. В нем также рассматривается, как международное сотрудничество, интеграция технологий и правительственные реформы влияют на обучение языку. Для педагогов, законодателей и лингвистов, которые хотят понять, как меняется обучение языку в Узбекистане, эта статья предлагает полезную информацию.

Ключевые слова: Обучение языкам, Узбекистан, Коммуникативное обучение языкам (CLT), Грамматико-переводной метод, Обучение языкам на основе выполнения заданий (TBLT), Интегрированное обучение предмету и языку (CLIL), Государственные реформы, Международное сотрудничество, Интеграция технологий, Обучение, ориентированное на учащегося

KIRISH

Til insonlar o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlarda muhim vosita hisoblanadi. Maktab ta'limining dastlabki bosqichlaridanoq o'quvchilarga ingliz tili birinchi xorijiy til sifatida o'rgatiladi. Erta bosqichdagi ingliz tili ta'limining asosiy maqsadi — o'quvchilarda til o'rganishga tayyorgarlik va ishonchni shakllantirishdir. Ayrim bolalar ko'p tilli oilalarda tug'ilgan bo'lishadi va tabiiy ravishda 2-3 tilni o'zlashtirishadi. Boshqalar esa boshqa mamlakatlarga ko'chib o'tishga tayyorgarlik sifatida qo'shimcha tilni o'rganadilar. Bugungi kunda immigratsiya qilishni istagan bolalar til o'rganishga majbur. Bugungi kunda ingliz tilining nafaqat xalqaro, balki O'zbekistondagi roli va ta'siri ham tobora ortib bormoqda. Bu holatga mustaqillikka erishgandan keyin global muloqotning kengayishi va axborot almashinuvining tezlashuvi sabab bo'ldi. Ingliz tili internetdagi kontentning asosiy qismini egallab turgani bois, global ko'nikmalarni rivojlantirishni istagan kishilar uchun ushbu tilni o'rganish katta rag'bat hisoblanadi.

Asosiy qism:

Shubhasiz, XXI asrda ingliz tili va uni o'rganish sharoitlari alohida ahamiyat kasb etadi. Ilgari hech bir til bu darajada mashhurlikka va keng tarqalishga qisqa vaqt ichida erishmagan. Ingliz tilini mukammal bilish nafaqat mamlakatimizning xalqaro aloqalarini mustahkamlashga xizmat qiladi, balki akademik hamjamiyatlar o'rtasidagi muloqotni ham osonlashtiradi. Bugungi kunda butun dunyo bo'ylab ilmiy va akademik olimlar o'rtasidagi aloqa tilini aynan ingliz tili to'ldirib bormoqda. Ingliz tilini egallash yurtimiz yoshlari uchun cheksiz imkoniyatlar eshigini ochadi. Bundan tashqari, akademik hamjamiyatlarning muhim vazifalaridan biri — o'zbek xalqining boy madaniy va tarixiy merosini dunyoga tanitish, bu borada milliy olimlarimiz va ajdodlarimizning adabiy hamda ilmiy merosini ingliz tiliga tarjima qilish orqali xalqaro maydonda O'zbekistonni targ'ib qilishdir. Bu — mamlakatni jahon sahnasida ilgari surishning nihoyatda samarali yo'lidir.

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimini zamonaviy talablar darajasiga olib chiqish maqsadida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ingliz tili bugungi kunda

eng ko'p tarqalgan xalqaro til sifatida tan olingan bo'lsa-da, o'zbeklar uni ta'lim olish, kasbiy imkoniyatlarini kengaytirish va shaxsiy rivojlanish uchun zarur vosita deb bilishadi. So'nggi o'n yilliklarda O'zbekiston o'z madaniy o'zligini saqlagan holda xalqaro ta'lim standartlariga moslashishga intilib, til o'qitish sohasida sezilarli o'zgarishlarni boshdan kechirdi. Ushbu maqolada mamlakat bo'ylab til ta'limiga ta'sir ko'rsatayotgan turli qarashlar va yondashuvlar tahlil qilinadi.

Ayni paytda, o'qitish asosan an'anaviy metodlarga tayanadi. Shu sababli zamonaviy o'quv materiallarini yaratish, o'qituvchilarning malakasini oshirish va barcha ta'lim bosqichlarida xorijiy til o'qitish jarayonini uzluksiz takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Inson taraqqiyotining muhim omili sifatida tilni o'rganish va o'qitish ham yangi ta'lim yondashuvlaridan ta'sirlanmoqda.

1. Kommunikativ til o'qitish (CLT):

Bugungi kunda O'zbekistonda keng qo'llanilayotgan zamonaviy metodlardan biri CLT bo'lib, bu uslub interaktiv mashqlar, hayotiy suhbatlar va tilning amaliy qo'llanilishini rag'batlantiradi. Ushbu yondashuv orqali talabalar turli vaziyatlarda tilni muvaffaqiyatli ishlatishni o'rganadi, tanqidiy fikrlash, muammo yechish va faol ishtirok ko'nikmalarini rivojlantiradi.

2. Grammatika-tarjima metodi:

Zamonaviy o'zgarishlarga qaramay, bu klassik metod hanuzgacha, ayniqsa, konservativ va qishloq hududlaridagi ta'lim muassasalarida keng qo'llanilmoqda. Bu yondashuv so'z boyligini o'rgatish, tarjima qilish mashqlari va grammatik qoidalarni aniq tushuntirishga asoslangan. Ushbu metod yozish va o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishda foydalidir, biroq talabalar uchun real hayotiy vaziyatlarda so'zlashish va tinglashni mashq qilish imkoniyatlarini cheklaydi.

3. Vazifaga asoslangan til o'qitish (TBLT):

O'zbekiston o'quvchiga yo'naltirilgan ta'lim tizimiga o'tayotgani sari TBLT metodining mashhurli oshib bormoqda. Bu yondashuvda o'quvchilarga til ko'nikmalarini real holatda qo'llashni talab qiladigan vazifalar, loyihalar, taqdimotlar va muammolarni yechish mashqlari beriladi. Bu metod til ko'nikmalarini takomillashtirish bilan birga, jamoaviy ishlash va tanqidiy fikrlashni ham rivojlantiradi.

4. Mazmun va tilni integratsiyalashgan o'qitish (CLIL):

O'zbekistonda til o'qitishni yangi bosqichga olib chiqayotgan ilg'or metodlardan biri CLIL hisoblanadi. Bu yondashuv til ta'limini fanlar — masalan, tarix, matematika yoki biologiya kabi yo'nalishlar bilan uyg'unlashtiradi. Ushbu ikki tomonlama yondashuv natijasida talabalar tilni chuqurroq o'zlashtirish bilan birga, intellektual va kognitiv salohiyatini ham rivojlantiradi.

5. Hukumat islohotlari va xalqaro hamkorliklar:

Til o'qitishni zamonaviylashtirish maqsadida O'zbekiston hukumati bir qator islohotlarni amalga oshirdi. Bu tashabbuslar qatoriga o'quv dasturlarini yangilash, o'qituvchilarni qayta tayyorlash va ko'p tillilikni targ'ib qilish kiradi. UNESCO, British Council kabi xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik tufayli zamonaviy o'quv resurslariga, malaka oshirish dasturlariga va dunyo tajribasiga kirish imkoniyati yaratildi.

Grammatik ko'nikmalarning rivojlanishi o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Grammatika bo'yicha mashg'ulotlarda topshiriqlar muhim rol o'ynaydi, chunki ular til bo'yicha egallangan bilimlarni amalda qo'llashga va turli muloqot shakllarida ishlatishga xizmat qiladi. Bunday topshiriqlarga quyidagilar kiradi: almashtirish mashqlari, ijodiy topshiriqlar, loyihaviy ishlar, namuna asosida bajariladigan mashqlar, rolli o'yinlar, mini-dialoglar hamda turli shakldagi mashqlar. Ushbu topshiriqlar, ayniqsa, strukturaviy til birliklaridan erkin foydalanish (fluency) ni rivojlantirishga yo'naltirilgan. Masalan, uchrashuvga tayyorgarlik ko'rayotganda, ijodiy mashqlar, rolli o'yinlar, loyihalar, almashtirish mashqlari, mini-dialoglar va forma o'zgartirish mashqlari ishlatilishi mumkin. O'qituvchi dars tayyorlash jarayonida ushbu topshiriqlarni kombinatsiyalash orqali o'quvchilarning til va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Xulosa:

O'zbekistonda til ta'limiga oid qarashlar an'anaviy yondashuvlar va zamonaviy taraqqiyot bilan uyg'unlashib bormoqda. Mamlakat texnologik yangiliklar va ta'lim sohasidagi islohotlarni joriy etishda davom etar ekan, til o'qitish usullari ham o'quvchilarning turli ehtiyojlariga moslashib boradi va ularni globallashib borayotgan jamiyatda muvaffaqiyatga tayyorlaydi.

Ushbu yondashuvlar, ayniqsa, kichik yoshdagi o'quvchilar uchun ijobiy til o'rganish tajribasini taqdim etishda foydalidir. O'qituvchilar bu uslublardan foydalanib, yoshga mos, qiziqarli va samarali o'quv muhitini yaratishlari mumkin. Shu bilan birga, o'quvchilarning darsdagi ishtirokini oshirish uchun o'qituvchilarning yangi va innovatsion usullarni (guruhli, juftlikda bajariladigan, ochiq havoda o'tkaziladigan mashg'ulotlar) ishlab chiqishlari maqsadga muvofiqdir.

Zerikarli darslardan qochib, interaktiv yondashuvlar orqali o'quvchilarning tilga bo'lgan qiziqishini va motivatsiyasini oshirish zarur. O'qituvchilar faqat savollar bilan cheklanmasdan, faoliyatga asoslangan topshiriqlar yordamida darsni mustahkamlashlari lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Brown H.D. (2007). Principles of Language Learning and Teaching. Longman.
2. Bland, J. (2015). Oral storytelling in the primary English classroom. In: J. Bland (Ed.), Teaching English to Young Learners. London: Bloomsbury Academic.
3. Emmer, E. T., & Stough, L. M. (2001). Classroom management: A critical part of educational psychology. Educational Psychologist, 36(2), 103-112.
4. Larsen-Freeman, D. (2000). Techniques and Principles in Language Teaching (2nd Edition). Oxford.
5. Harbaugh, A. G., & Cavanagh, R. F. (2012). Associations between the Classroom Learning Environment and Student Engagement in Learning. Australian Association for Research in Education.
6. Hashemi, M. & Azizinezhad, M. (2011). Teaching English to Children: A Unique, Challenging Experience for Teachers.
7. Philipps, S. (1996). Young Learners. New York: Oxford University Press.

8. Cameron, L. (2001). Teaching Language to Young Learners. Cambridge University Press
9. Smith, V. (2011). Words and pictures: Towards a linguistic understanding of picture books and reading pedagogy. In: Ellis, S. & McCartney, E. (Eds.), Applied Linguistics and Primary School Teaching. London: Cambridge University Press.
10. Jabborov A. (2019). Zamonaviy til o'qitish metodikasi. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
11. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori (2021-yil 19-may, PQ-5117-son) - Ingliz tilini o'qitish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida.